

RĂZBOAIELE EST-EUROPENE ȘI DOBROGEA ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

COSTIN SCURTU

EAST-EUROPEAN WARS AND DOBROGEA IN THE 19TH CENTURY

Abstract: *The Russian-Turkish wars from the 19th century represented devastation and depopulation of Dobrogea's territory. The dwellings, the towns, the villages, especially those from the Danube bank, were destroyed. Dobrogea became a war place and its population had to leave these places, and taking refuge in Moldavia and Tara Romanaeasca, meaning over the Danube. The wars brought almost every time contagions of all kinds with it, like fever and typhoid fever, and they made thousand of victims.*

In 1865 the oriental crises recrudesced, and in 1877 a new Russian-Turkish war begins. The young Romanian stat arose after the 1859 unification of the Muntenia and Moldavia princedoms, take part to the war sending troops to fight on the Russian imperial army side, after declaring its independence to the Ottoman Gate in 10th May 1877.

In 14th November 1878, the Romanian ruler, Carol the 1st, crossed the Danube from Braila until Ghecet, in front of Dobrogea, which united with the other Romanian territories, after about 460 years of foreign domination.

Rezumat: *Desfășurarea războaielor ruso-turce în secolul al XIX-lea au însemnat o pustiire și o depopulare a teritoriului dobrogean. Au fost distruse așezările, orașele, târgurile, în special cele de pe Dunăre. Dobrogea a fost transformată într-un loc de război și populația a trebuit să părăsească aceste locuri, refugiindu-se în Moldova și în Țara Românească, deci dincolo de Dunăre. Războaiele erau însoțite aproape întotdeauna de molime de toate felurile, de friguri, tifos și se soldau cu mii de victime*

În anul 1865 a reizbucnit criza orientală, iar în 1877 izbucnește un nou război ruso-turc. Tânărul stat național român apărut prin Unirea din 1859 a principatelor Muntenia și Moldova, participă cu trupe alături de

armata imperială rusă, după ce la 10 mai 1877 își declarase independența față de Poarta otomană.

La 14 noiembrie 1878, domnitorul României, Carol I, trecea Dunărea de la Brăila la Ghecet, în fața Dobrogei, care se unea cu celelalte teritorii românești, după circa 460 de ani de stăpânire străină.

Keywords: *Russian-Turkish wars, Peace conference, Dobrogea, Ottoman Gate, Crimea war.*

Cuvinte-cheie: *războaiele ruso-turce, Conferința de pace, Dobrogea, Poarta Otomană, războiul Crimeii.*

Desfășurarea războaielor ruso-turce a însemnat o pustiire și o depopulare a teritoriului dobrogean. Ion Ionescu de la Brad amintește cele 65 de sate dispărute după 1829¹. Au fost distruse așezările, orașele, târgurile, în special cele de pe Dunăre. Dobrogea a fost transformată într-un loc de război și populația a trebuit să părăsească aceste locuri, refugiindu-se în Moldova și în Țara Românească, deci dincolo de Dunăre. Războaiele erau însoțite aporape întotdeauna de molime de toate felurile, de friguri, tifos și se soldau cu mii de victime². Populația din deltă, în special din zona brațului Sf. Gheorghe a fost forțată să părăsească zona respectivă în urma tratatului de la Adrianopol³. Orașul Tulcea⁴ s-a triplat ca populație dintr-o dată și această populație a fost nevoită să ocupe colinele din jurul orașului.

La 25 aprilie/7 mai 1828, ca urmare a izbucnirii unui nou război între Poartă și Rusia trupele ruse trec Prutul și ocupă în câteva zile Moldova și Țara

¹ Ion Ionescu, *Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, Constantinople, Imprimerie du journal de Constantinople, 1850, p. 76.

² Hector Sarafidi, *Istoricul medico-farmaceutic al orașului Constanța*, în „*Analele Dobrogei*”, IX vol. II, 1928, p. 233.

³ Tratatul de pace de la Adrianopol, (numit și *Tratatul de la Edirne*), a fost semnat la încheierea războiului ruso-turc din 1828–1829 dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman, fiind semnat la 14 septembrie 1829 în Adrianopol de Alexei Orlov și Abdul Kadir-bei. Imperiul Otoman dădea Rusiei acces la gurile Dunării și fortărețele Akhaltsikhe și Akhalkalaki din Georgia. Sultanul recunoștea stăpânirea Rusiei asupra Georgiei, (cu Imereti, Mingrelia, Guria), și a hanatelor Erevanului și Nahicevanului, care fuseseră cedate țarului de Persia prin Tratatul de la Turkamanciai semnat cu un an mai înainte.

⁴ Situat în nordul Dobrogei, Tulcea s-a dezvoltat pe locul unei cetăți grecești, Aegyssus, amplasată pe una dintre colinele actualului oraș. După ce a fost alungată din Delta Dunării, populația a migrat spre Tulcea, așezându-se pe colinele orașului, ținând cont că zonele joase erau inundabile. Curios este că deși de dată mai recentă decât Aegyssus, numelui actual de Tulcea nu i se cunoaște originea. Îl aflăm pentru prima dată în anul 1595, de la un anume Pado Giorgici, apoi de la Evlia Celebi și mai târziu, în 1674, de la Matteo Gondola. Despre Tulcea amintește și Dimitrie Cantemir în „*Descriptio Moldaviae*”. Istoricul N. Iorga crede că ar veni de la numele vreunui bei. Alții susțin că această denumire toponimică se leagă de cuvântul „*tu*” care înseamnă cărămidă, și ar avea explicația în prezența e acest teritoriu, cu destulă argilă, a unor instalații de fabricat cărămizi. Tulcea a avut de suferit de pe urma numeroaselor confruntări militare dintre ruși și turci care au durat mai bine de 100 de ani.

Românească. Principatele Române sunt supuse unei ocupații militare care va dura până în aprilie 1834. În locul domnilor care se retrăseseră, conducerea Moldovei și cea a Țării Românești este deținută succesiv de contele Feodor Petrovici Pahlen (aprilie 1828 – februarie 1829) și supervisor oficial al celor două comisii însărcinate cu redactarea „*Legilor*”, apoi de generalul Piotr Teodorovici Jeltuhin (februarie – octombrie 1829) și în cele din urmă de generalul Pavel Dimitrovici Kiseleff (noiembrie 1829 – aprilie 1834).

În timpul ocupației ruse au fost întreprinse unele măsuri pentru o mai bună organizarea administrativă a Principatelor; s-a procedat la înființarea armatei naționale și au fost elaborate Regulamentele organice – primele legi fundamentale ale Principatelor. Poarta permitea Rusiei să ocupe Valahia și Moldova până când Imperiul Otoman reușea să plătească o uriașă despăgubire de război. Atunci s-a fixat, prin articolul V din tratatul din 1929, hotarul dintre Imperiul Otoman și Muntenia pe tavlegul Dunării. Anglia, care era o putere maritimă, era preocupată de transportarea trupelor sale în diferite zone de conflict de pe glob. În caz de război, vasele comerciale erau armate, astfel încât întreaga marină să se alăture celei de război. Anglia a folosit prima aceste metode pentru navele Amiralității. În domeniul marinei comerciale Franța le-a pus în aplicare din 1827, iar Anglia din 1837⁵. Căile de navigație pe apă, în condițiile introducerii forței aburilor pe nave, au fost deosebit de apreciate, mai ales pentru costul lor mai redus decât pe calea ferată și pentru posibilitatea de a conecta între ele zone îndepărtate.

Pentru a rezolva problema: „*Cum transporti regimente, echipamente, și „proviantul”, până la cele două capete ale istmului în ritmuri egale?*” Lord Palmerston⁶ solicită realizarea unui vas de transport al cărui itinerar urma să oscileze între Anglia și cele două capete ale istmului baltico-pontic. Decizia s-a luat între anii 1849–1850. Nava cerută de Palmerston va fi construită într-un șantier de pe Tamisa. Isambard Kingdom Brunel (1806–1859) să proiecteze un mare vapor din „*iron and steel*”, (oțel). Verificarea carnetelor de schițe lăsate de Brunel arată că din anul 1851 el începea proiectul. Planurile definitivite erau transmise, în anul 1852, șantierului naval de pe Tamisa. Uriașul vapor proiectat de Isambard Kingdom Brunel se chema „*Great Eastern*”, tradus era: „*Marele Oriental*”⁷.

⁵ Victor Slăvescu, *Curs de transporturi. Principii generale. Căi ferate. Navigație fluvială și maritimă*, București, 1930, p. 309–315.

⁶ Henry John Temple, 3rd Viscount Palmerston (n. 20 octombrie 1784 – d. 18 octombrie 1865), prim-ministru în perioada 6 februarie 1855 – 19 februarie 1858. Vezi, Jasper Ridley, *Lord Palmerston*, Constable, 1970, p. 414–420.

⁷ A fost o mare furtună, la 14 noiembrie 1854, când 32 de nave ale flotei de intervenție anglo-franceze din „*Războiul Crimeii*” erau scufundate în Marea Neagră. Din 1854, Observatorul astronomic și meteorologic din Paris avea un nou director, în persoana lui Urbain Jean Joseph Leverrier (1811 – 1877). Leverrier analizează cu mare atenție datele europene de presiune atmosferică și de viteză a vântului din zilele care au precedat dezastruoasa furtună. El observă un

Spionajul rusesc aflase despre proiectul lui Palmerston. În atelierele din fortăreața navală Kronstadt de la Marea Baltică, rușii proiectează cele dintâi mine acvatic, destinate scufundării navelor din „*iron and steel*”. Istoricii ruși ai tehnicii insistă că tot pe atunci, la Kronstadt, ar fi fost proiectate primele torpile⁸. Rușii comandă în anul 1851 șantierelor engleze un vapor perfecționat. Acel vas nu va fi livrat din cauza izbucnirii Războiului Crimeii. Comanda rusească va fi rechiziționată pentru flota britanică, vaporul se va numi „*Black Prince*”. „Războiul Crimeii”⁹ se purta simultan în Marea Neagră, și în Marea Baltică¹⁰. Benjamin Disraeli¹¹ avea presentimentul că această cursă a înarmărilor declanșată de Războiul Crimeii va schimba raportul de forțe din lume, scăzând rolul Marii Britanii, superputerea unică din timpul său.

Isambard Kingdom Brunel a participat activ la efortul de inginerie militară destinat purtării „Războiului Crimeii” atât în Marea Neagră, cât și în Marea Baltică: proiectează și supervizează construirea unor piese de artilerie, a unor barje blindate pentru debarcarea la Kronstadt, ori a unor spitale de campanie.

minim al presiunii atmosferice care a traversat în termen de patru zile Europa, ajungând în Marea Neagră. Leverrier a mai observat un anumit tip de circulație atmosferică în jurul minimului, pe care îl denumește ciclon. Leverrier conchide că din direcția de mișcare a centrului ciclonului se pot face predicții. Leverrier îi transmite împăratului Napoleon al III-lea concluzia studiului efectuat la Observatorul din Paris: Existența unei linii telegrafice sigure între Viena și litoralul Mării Negre ar fi permis comunicarea datelor de avertizare. Pe baza acestor date, Napoleon al III-lea urma să ia o decizie de politică externă. Pentru această linie telegrafică sigură, împăratul francez va avea un motiv în plus pentru a sprijini unirea principatelor românești.

⁸ Numai istoricii navali americani îi cred pe ruși. Americanii erau și atunci foarte interesați de Războiul Crimeii, după cum mărturisește presa lor. <http://blogideologic.wordpress.com/2007/12/17/razboiul-crimei/>

⁹ Războiul Crimeii s-a desfășurat între 28 martie 1853 – martie 1856 și a fost un conflict armat între Imperiul Rus, pe de-o parte, și o alianță a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, a celui de-al doilea Imperiu Francez, a Regatului Sardiniei și a Imperiului Otoman, pe de altă parte. Originea crizei prin care s-a ajuns la Războiul Crimeii stă în chestiunea locurilor sfinte. Era vorba de reglementarea drepturilor pelerinajelor, pe de-o parte, ale catolicilor latini, pe de-alta, ale ortodocșilor în Locurile Sfinte din Palestina: la Ierusalim, Bethleem etc.

¹⁰ De la început, campania din Marea Baltică a intrat în impas. Flota rusă a Mării Baltice, copleșită numeric, și-a redus mișcările la zonele din jurul fortificațiilor. Pe de altă parte, deși comandanții aliați aveau cea mai mare flotă de la războaiele napoleoniene, au considerat fortificațiile rusești, în special fortăreața de la Kronstadt, prea greu de cucerit, și de aceea și-au limitat operațiunile la blocarea comerțului rușilor și la raiduri pe coastele mai puțin apărate ale Finlandei. În 1855, flota aliată a încercat să distrugă docurile puternic fortificate de la Sveaborg, de lângă Helsinki dar nu au reușit să le reducă la tăcere bateriile de coastă. A fost pregătită o nouă flotă, formată din peste 300 de vase de război, dar, mai înainte de declanșarea atacului, s-a încheiat războiul. O parte a reușitei apărătorilor ruși a fost pusă pe seama noilor mine marine. Minarea apelor este considerată ca apărută în timpul Războiului Crimeii. http://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_Crimei

¹¹ Benjamin Disraeli (n. 21 decembrie 1804 – d. 19 aprilie 1881), politician conservator britanic. A rostit: „*Hrănește-ți mintea cu gânduri mărețe credința în eroi creează eroi*”. <http://www.rightwords.ro/citate/detalii-citat/23935/...hraneste-ti-mintea-cu-ganduri-marete-credinta-in-...>

Tratamentul revoltător la care au fost supuși militarii răniți în iarna grea 1854–1855, a fost prezentat de corespondenții de război, ducând la introducerea metodelor moderne de îngrijire a bolnavilor pe câmpul de luptă. Printre noile tehnici folosite pentru tratarea răniților a fost și folosirea pentru prima oară a unui vehicul de tip ambulanță. Unul dintre aceste spitale militare proiectate de Isambard Kingdom Brunel va fi instalat la Scutari, cartier asiatic al orașului Istanbul¹².

Războiul Crimeii începe sub pretextul unei cruciade pentru accesul creștinilor la locurile sfinte. De data aceasta nu islamicii se opuneau creștinilor. Se aflau în conflict ortodoxismul rusesc și catolicii. Sultanul imperiului otoman era cel care îi alegea pe favorizați, apoi garanta acestora drepturile de acces¹³. Imediat după ce a aflat de eșecul diplomatic la Înalta Poartă a trimisului său, Alexandr Sergheevici Menșikov, pentru a-și impune voința asupra otomanilor, Rusia hotărăște să îi atace la Dunăre¹⁴.

În 1853, la ordinul țarului Nicolae I¹⁵, armatele rusești invadează Moldova, precum și Țara Românească¹⁶. În același an staționarele din zona Galațiului, au

¹² Pe toată perioada purtării războiului Crimeii, nava *Great Eastern* nu va fi pregătită să părăsească șantierul naval de pe Tamisa. Din cauza aceasta, pentru asigurarea logisticii la Marea Neagră, în locul uriașului „*Great Eastern*” se recurge la o flotilă numeroasă de nave de transport mult mai mici. Pentru gestionarea multiplelor probleme apărute, sora de caritate Florence Nightingale (1820–1910) inventează instrumentul managerial matematic chemat „*diagrama polară*” pentru indicatori relevanți, numită acum și „*diagrama radar*” sau „*diagrama păianjen*”, folosită în prezent la managementul calității totale în organizații, într-un stil botezat de industriașii japonezi cu termenul „*Kaizen*”.

¹³ În 1852, conflictul s-a produs între creștini. Catolicii au afirmat că lor le aparțineau cheile de la biserica din Bethlehem, iar ortodocșii că un ordin al sultanului le-a înapoiat-o! Consulul rus a intervenit direct pe lângă administrația turcă. Guvernul turc, foarte încurcat, s-a mulțumit să reunească un oarecare număr de notabili din Ierusalim și Bethlehem și să le citească firmanul secret al sultanului. Documentul n-a fost publicat însă, astfel încât pelerinii catolici și-au exercitat drepturile fără a ține seama de drepturile obținute ulterior de către Rusia. În 1853, sultanul a dat satisfacție francezilor, în ciuda protestelor vehemente ale călugărilor ortodocși. http://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83_razboiul_Crimeii

¹⁴ Carol Popp de Szathmari (1812–1887) a avut ideea de a imortaliza chipuri și scene din începutul Războiului Crimeii. Staționarea trupelor rusești, apoi a celor turcești și austriece la București. În primăvara anului 1854, artistul român a avut ideea de a-și părăsi atelierul, deplasându-se pe malul Dunării, în preajma Olteniței și a Silistrei, unde se dădeau lupte, fotografiind bivacurile, fortificațiile și combatanții. Așa a devenit primul fotoreporter de război cunoscut. Adrian-Silvan Ionescu, *Totuși primul a fost Szathmari*. <http://www.itcnet.ro/history/archive/mi1999/current3/mi89.htm>

¹⁵ Țarul Nicolae I al Rusiei a trait între 1 decembrie 1796 – 2 martie 1855. A urcat pe tronul Romanovilor la 1 decembrie 1825. I-a urmat la tron țarul Alexandru al II-lea, care va cere să se oprească Războiul Crimeii în februarie 1856.

¹⁶ Moldova și Valahia, erau principate autonome sub suzeranitatea otomană, în care Rusia era considerată ca un apărător special al bisericii ortodoxe. Nicolae I a sperat că puterile europene nu aveau să protesteze la acțiunea rusă de ocupare a unor teritorii aflate în sfera de influență otomană.

fost sechestrate de trupele rusești și utilizate de ruși în acțiunile navale de pe Dunăre. În prima fază a războiului, în timpul căreia operațiunile de luptă s-au desfășurat pe teritoriul dobrogean, aceste ambarcațiuni au îndeplinit o serie de misiuni în folosul armatei ruse în regiunea nordică a Dobrogei. În acest context, șalupa „*Moldavia*” a participat la atacul Isacei. În cea de-a doua fază a războiului, după mutarea teatrului de operațiuni în Crimeea și retragerea armatei ruse, forțele navale moldovene, au primit dispoziții de la Comandamentul rus, să părăsească principatul și să se deplaseze la Ismail¹⁷.

Anglia reacționează la invadarea Moldovei și Valahiei, expediind nave de război în Dardanele. Acolo flota britanică s-a unit cu o flotă franceză. Dar vor aștepta până ce vor lupta în Marea Neagră.

Otomanii aveau niște ofițeri de comandă de o calitate excepțională, printre care și pe celebrul Osman Pașa, de origine croată, un maestru al luptelor cu trupe puține împotriva unor efective numeroase. Trupele turcești încep să hărțuiască armata dunăreană a țarului. Nicolae I răspunde arătând forța navală rusească în Marea Neagră. Întreaga flotă

turcească este distrusă în bătălia navală de la Sinope, la 30 noiembrie 1853¹⁸, ceea ce făcea posibilă debarcarea trupelor terestre inamice pe pământ otoman¹⁹.

În 1853, după ce Rusia a ignorat un ultimatum anglo-francez, care cerea retragerea din Principatele Dunărene, Marea Britanie și Franța au intrat în război de partea otomanilor. La 10 aprilie 1854, flota anglo-franceză apare în fața celui mai mare port al imperiului rusesc la Marea Neagră, orașul Odessa. Canonierele engleze și franceze încep să bombardeze fără discriminare Odesa, aprinzând clădirile²⁰.

Au fost bătute medaliile „*Silistra*”, „*Sevastopol*” și „*Kars*”, destinate soldaților otomani, și cea a „*Crimeii*”, destinată aliaților și înscrisă în limba

¹⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale (se va cita în continuare ANIC), fond Ministerul de Război al Moldovei, dosar nr. 1300/1856, f. 1–17.

¹⁸ Bătălia navală a avut loc, la 30 noiembrie 1853, la Sinop, port turcesc la Marea Neagră. Corăbiile de linie ale Imperiului rus au anihilat fregatele Imperiului otoman. Este considerată ultima bătălie navală a epocii navigației cu pânze și prima bătălie a Războiului Crimeii.

¹⁹ Presa americană urmărea cu mare atenție evoluția războiului Crimeii. Statele Unite ale Americii vroiau să își extindă jurisdicția asupra insulei Cuba din Caraibe. Anglia și Franța se opuneau. Americanii doreau ca anglo-francezii să piardă Războiul Crimeii.

²⁰ Orașul Odessa avea și un teatru, construit la 1809. Funcționarea lui fusese la început aproape falimentară, din lipsă acută de spectatori. Guvernatorul, în marea lui înțelepciune, acordă managerului companiei teatrale și contractul pentru instituirea carantinei asupra navelor care se aflau în port pe vreme de pace. Frecventarea teatrului s-a ameliorat brusc. Sistemul managerial inventat de Marele Cneaz Ivan al III-lea (sistemul Gosudar) a dovedit din nou că poate să funcționeze. În Războiul Crimeii, clădirea teatrului scapă de la distrugere și incendiere. Arde totuși complet într-un foc accidental din 1873. Va fi elaborat un proiect nou, datorat arhitecților vienezi F. Fellner și H. Helmer. Clădirea teatrului nou din Odessa va fi inaugurată la 1887. Aceiași arhitecți vienezi vor proiecta și clădirea teatrului național din Iași, inaugurată în anul 1896. Cele două teatre, din Odessa și Iași, au încorporată în structura lor ideea arhitectonică de auditorium în stil Louis XVI.

fiecărei țări participante²¹. Majoritatea aveau pe avers tughra sultanului Abdul Mecid²² înconjurată de o coroană de laur, iar pe revers o compoziție cu două tunuri și o ancoră peste steagul rusesc căzut la pământ și steagurile celor patru puteri aliate fluturând victorioase în vânt. Sultanul a acceptat, pentru prima dată în istoria Imperiului Otoman, înalte decorații de la creștini. Astfel a primit „Marea Cruce a Legiunii de Onoare” și „Ordinul Jartierei”²³.

Lev Tolstoi²⁴ a luat parte, în luna iulie 1854, la pregătirile pentru atacul general asupra Silistrei. Sub presiunea aliaților, atacul a fost contramandat, se hotărâse părăsirea principatelor. În retragerea armatei rusești de la Silistra, prințul Gorceacov admite țăranilor bulgari să urmeze armata rusă. Bulgarii aceștia, care fugeau de teama represaliilor turcești, au fost colonizați în Basarabia, inițiind procesul devastator al modificării structurii demografice din provincia românească răpită. În lunile septembrie și octombrie 1854, Lev Tolstoi s-a aflat la Chișinău cu armata rusească. Viața anostă îl determină pe Tolstoi să ceară trimiterea la Sevastopol. Unde pleacă, prin Odessa și Nikolaev, la începutul lunii octombrie 1854.

În septembrie 1854, trupele aliate (Regatul Unit, Franța și Regatul Sardiniei) au debarcat în Crimeea și au asediat orașul și fortăreața Sevastopol, sediul flotei Mării Negre a Imperiului Rus, flotă care părea că amenință Marea Mediterană. La începutul lunii octombrie, inginerii francezi și britanici, plecând de la baza de la Balaclava, au început să conducă lucrările de asediu de-a lungul

²¹ Expoziția cu titlul „Kirim Savası'nin 150nci Yili/150th Anniversary of the Crimean War” organizată, în anul 2006, la Muzeul Sadberk Hanim din Istanbul. Catalogul editat cu acel prilej reunește o serie de texte semnate de cercetători cunoscuți ce s-au ocupat de Războiul Crimeii. Coordonatorul volumului, Bahattin Öztuncay, este reputatul istoric al fotografiei turcești, autor al multor studii și monografii importante. Catalogul este bilingv, turco-englez, și se adresează atât cercetătorilor cât și publicului larg. <http://www.adevarulonline.ro/alia/2007-10-24-6.pdf>

²² Sultanului Abdul Mecid a domnit între anii 1839–1861. Orașul Medgidia a fost întemeiat printr-un decret din anul 1856 al Imperiului Otoman, fiind un caz de urbanism și colonizare otomană. Denumirea localității provine de la numele sultanului Abdul Mecid.

²³ Un alt impact al războiului va fi „familiarizarea multor segmente ale societății otomane cu moravurile și obiceiurile occidentale, care nu fuseseră expuse în mod direct”. Soldații aliați îi uimeau pe localnici, scoțienii cu kiltul lor iscau râsul femeilor, iar zuavii cu fesuri și salvari îi amuzau pe bărbații musulmani. În timpul acestui conflict a fost inventat jocul de cărți, bridge-ul.

²⁴ Scriitorul rus Lev Tolstoi se afla din 1851 pe frontul din Caucaz, mai întâi ca iunker, apoi ofițer. Rudele sale, care îi doresc o carieră militară strălucitoare, întreprind diligențe să îl mute în armata rusească de la Dunăre comandată de prințul Gorceacov. În martie 1854, Lev Tolstoi ajunge la București, trecând prin Basarabia. După 42 ani de la anexare, Lev Tolstoi scrie că nu a întâlnit pe cineva „care să înțeleagă rusește”. În stagiul său militar din România, Lev Tolstoi se îmbolnăvește de malarie. Este vizitat zilnic de un medic localnic, al cărui nume nu îl cunoaștem. Lev Tolstoi notează în „Jurnal”: „După conversația cu medicul, am renunțat la părerea stupidă și nedreaptă pe care o aveam față de valahi, părere care este împărtășită de toată armata rusă, și care mi-a fost inculcată de idioții pe care i-am întâlnit până în prezent. Soarta acestui popor e plină de farmec și de tristețe”.

zonei muntoase Cherson de la sud de Sevastopol²⁵. Au fost săpate redute, tranșee și locașuri pentru bateriile de tunuri.

În acest timp, pe malul vestic al Mării Negre se studia posibilitatea construirii unui canal între Dunăre și Mare, de care planuri, românii din stânga Dunării erau informați. Dar se susținea și varianta realizării unei căi ferate între Cernavodă și Constanța²⁶. Între anii 1854–1856, statele majore francez și austriac au executat lucrări topometrice, expresie a interesului Marilor Puteri la Dunărea de Jos²⁷. Doctorul C. Allard vorbește de lucrătorii misiunii franceze a drumului Constanța – Rasova, de faptul că la lucrările de terasamente se foloseau în exclusivitate români care erau foarte muncitori și că, diferendele dintre lucrători erau judecate de un ofițer francez.

Războiul Crimeii a introdus pentru prima oară și folosirea din punct de vedere tactic a căilor ferate și a altor invenții moderne ca telegraful. În timpului Războiului Crimeii, care este considerat de unii cercetători primul război modern, s-au folosit la scară largă tranșeele și bombardamentele oarbe de artilerie (care se bazau mai mult pe datele obținute de patrurile de recunoaștere decât pe observarea directă a câmpului de luptă). Folosirea gloanțelor Minié²⁸ și a armelor cu țevi ghintuite au crescut în mod semnificativ puterea de foc a aliaților²⁹.

La mijlocul lunii octombrie 1854, aliații aveau 120 de tunuri gata să deschidă focul asupra Sevastopolului, iar rușii aveau de trei ori mai multe pentru a se apăra. Calitatea excelentă a ofițerilor de artilerie ruși este dovedită de pierderile grele suferite de cavaleria engleză, reprezentând de facto elita armatei de uscat, la 25 octombrie 1854, în „*Valea morții*” de lângă Balaklava.

²⁵ Apărarea Sevastopolului a fost condusă de viceamiralii Vladimir Kornilov și Pavel Nahimov, avându-l ca ajutor pe inginerul șef al lui Menșikov, locotenentul colonel Eduard Totleben. Forțele rușilor erau compuse din 4.500 voluntari (milițieni), 2.700 tunari, 4.400 infanteriști marini, 18.500 marinari și 5.000 de muncitori, în total, puțin peste 35.000 de oameni.

²⁶ I. Bitoleanu, Gh. Dumitrașcu, *Dobrogea în corespondența lui Nicolae Bălcescu din 1850*, în „*Studii și cercetări dobrogene*”, Constanța, 1971, p. 169–174.

²⁷ O societate germană făcea propuneri Înaltei Porți, în 1874, de a stabili în Deltă o colonie de peste 10.000 de familii care să curețe gurile și canalele Deltei și să o transforme într-o uriașă grădină de legume. Vezi. I.A. Nazarettean, *Notițe istorice și geografice asupra provinciei Dobrogea*, Tulcea, 1882, p. 16.

²⁸ Glonțul Minié este un tip de muniție pentru puștile cu încărcare pe gura țevii, care a primit numele unuia dintre coinventatori: Claude-Étienne Minié. Acest tip de muniție a devenit vestit în timpul războiului Crimeii și în timpul războiului civil american. A fost inventat în prima jumătate a secolului al XIX-lea de căpitani francezi Claude-Étienne Minié și Henri-Gustave Delvigne. Glonțul a fost proiectat pentru a permite o mai rapidă încărcare pe gura țevii puștilor și pentru creșterea eficacității focului. Odată cu inventarea acestui tip de glonț, pușca a devenit principala armă a infanteriei.

²⁹ În timpul Războiului Crimeii, militarii britanici și francezi au învățat de la camarazii lor turci să folosească „*trabucele din hârtie*”, țigările, prin folosirea tutunului mărunțit presărat într-un petec de hârtie de ziar rulat manual. http://ro.wikipedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_Crimeei#Principalii_comandan.C5.A3i_militari

Și natura dezlănțuită îi ajută pe ruși. Ne referim la efectele furtunii din 14 noiembrie 1854. Cu toate acestea, Rusia a trebuit să se recunoască înfrântă în Războiul Crimeii, după căderea Sevastopolului în septembrie 1855.

Puterile occidentale participante la Războiul Crimeii au hotărât să sprijine atât restituirea celor trei județe din sudul Basarabiei, cât și unirea principatelor românești dunărene, act geopolitic care constituie un exemplu de cultură organizațională occidentală³⁰.

În principal, privilegiile Rusiei în Principatele Dunărene au fost transferat către grupul Marilor Puteri. În plus, navelor de luptă ale tuturor națiunilor le-a fost interzis accesul în Marea Neagră. Flota rusă fusese deja distrusă în timpul războiului. Mai mult, țarul și sultanul au fost de acord să nu mai înființeze nici un arsenal naval militar pe țărmurile mării. Clauza Mării Negre a fost o prevedere extrem de dezavantajoasă pentru Rusia, datorită scăderii drastice a amenințării țariste la adresa turcilor. Mai mult, Marile Puteri au acționat în direcția respectării independenței și integrității Imperiului Otoman³¹.

Camillo Benso, conte de Cavour (1810–1861), politician italian, prim-ministru al Regatului Sardiniei (1852–1861) și al Regatului Italiei unificate (1861) a subliniat într-o depeșă din 4 septembrie 1856, adresată contelui Corti din Londra, marea importanță a neamului românesc, ca forță menită să stăvilească în mod folositor primejdioasa expansiune a panslavismului. Cavour descrie apoi clar situația care ar rezulta dacă Marea Neagră ar deveni o mare rusească și dacă țarul ar pune stăpânire pe strâmtoarele Bosfor și Dardanele.

Datorită poziției lor strategice la gurile Dunării, pe măsură ce această cale de navigație era din ce în ce mai importantă pentru comunicațiile europene, la Congresul de Pace de la Paris din 1856 s-a pus problema statutului Principatelor Române. Muntenia și Moldova rămăneau sub suveranitate otomană, dar acum ele erau plasate sub tutela colectivă a celor șapte puteri care semnavă Tratatul de Pace de la Paris.

Dobrogea rămânea în componența Imperiului otoman ca sangeac³², diviziune administrativ-teritorială cu capitala în orașul Tulcea. Reformele din Imperiul otoman s-au simțit și la Tulcea, aflată sub administrarea turcilor. Până în anul 1860, Tulcea a fost cîrmuită de o căimăcănie, începînd din acest an, Dobrogea trece în cadrul ocupației otomane, sub guvernarea unui pașă, a cărui reședință se afla în orașul Tulcea. Sub regimul pašalâcului, în oraș se deschid mai

³⁰ Titus Filipas, *Războiul Crimeii*, <http://blogideologic.wordpress.com/2007/12/17/razboiul-crimeii/>

³¹ Tratatul de la Paris a fost valabil până în 1871, când Franța a fost zdrobită de Prusia în războiul franco-prusac.

³² Sangeacul (română: steag; Steag turcesc de culoare verde; (în special) steag cu semiluna în vârful lîncii, trimis de Poarta Otomană noului domn ales în țările românești), dar a fost și o entitate administrativă în cadrul Imperiului Otoman, diviziune a pašalâcului. Nu toate sangeacurile au fost incluse într-un pašalâc.

multe consulatate ale unor puteri străine³³. Din corespondența diplomatică între domnitorul Alexandru Ioan Cuza³⁴ și Costache Negri³⁵, aflăm că în anul 1863, un detașament polonez debarcă de pe un vas englez la Tulcea, spre a merge în Polonia pentru a lupta împotriva opresiunii țariste din țara lor³⁶. Sprijinul lui Al. I. Cuza pentru insurgenții polonezii, care s-au ridicat împotriva stăpânirii rusești a dus la răcirea relațiilor româno-ruse³⁷.

În anul 1867, mergând spre Constantinopol, cu vaporul pe Dunăre, pentru investitură, principele Carol s-a oprit la Tulcea, în urma invitației ce i s-a făcut de către Matesatiful de atunci al Dobrogei, Ismail Pașa care locuia în Tulcea. Cu această ocazie, Carol I a vizitat și Biserica Sf. Nicolae, care era pe atunci în construcție, aproape pe terminate. Înțelegând nevoile în care se afla, a donat bisericii un potir din metal comun, alb, o steluță și un disc, precum și 100 de galbeni, în numerar.

După Războiul Crimeii problemele navigației pe Dunăre și Marea Neagră au fost reglementate între diplomații europeni printr-un șir de acte, precum: Tratatul de la Paris din 1856, Actul public relativ la navigația la gurile Dunării, Regulamentul de navigație și poliție fluvială, Tariful taxelor (drepturilor) de navigație din 2 noiembrie 1865 și Protocolul Conferinței de la Londra din 13 martie 1871. Instituția care a girat problemele de navigație pe aceste artere a fost Comisia Europeană a Dunării, înființată la 4 noiembrie 1856. Situația navigației era dificilă din cauza unor vase scufundate chiar la gură. Cu toate acestea Sulina era singura cale navigabilă, care avea o adâncime de 2,44 m, în timp ce gurile Chilia – Oceacov și Sf. Gheorghe nu puteau asigura o adâncime medie a apei mai mare de 1,83 m.

³³ Vezi și T. Voicu, B. Cotovu, P. Constantinescu, *Monografia orașului Tulcea*, Institutul de arte grafice al ziarului „Dobrogea Jună”, Constanța, 1928.

³⁴ În anul 1859, în drum spre Constantinopol, a trecut prin deltă scriitorul Dimitrie Bolintineanu, care l-a însoțit pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza în istorica sa călătorie la Înalta Poartă. Impresiile sale au fost publicate în lucrarea „Călătoria domnitorului principalelor Unite la Constantinopol”. La Sulina a funcționat în 1878, ca administrator al plășii Gurile Dunării, poetul Alexandru Macedonski (1854 – 1920). La Sulina s-a născut dirijorul de renume mondial George Georgescu (1887 – 1964). Eugen Panighianț, op. cit., p. 69. http://www.cpnt.ro/download/Ghid_DELTA_DUNARII_E.Panighiant_1982.doc

³⁵ Costache Negri (n. 14 mai 1812, Iași, Moldova – d. 28 septembrie 1876, Târgu Ocna, România) scriitor și om politic. În 1859 a fost trimis la Constantinopol, ca reprezentant al țărilor unite pentru a obține recunoașterea stării de lucruri creată prin votul de la 24 ianuarie și deci a dobândind unirea definitivă. Prieten bun cu Alexandru Ioan Cuza, a sprijinit toate acțiunile și reformele domnitorului Unirii. Prin misiunile pe care le-a avut peste hotare, Costache Negri poate fi socotit primul diplomat al Principatelor Române. Complotul care a dus la detronarea lui Cuza l-a determinat, ca și pe Vasile Alecsandri, să renunțe la viața politică. S-a retras la Târgu Ocna și și-a dedicat ultimii ani ai vieții pasiunilor sale de-o viață: numismatica și colecționarea de tablouri.

³⁶ Eugen Panighianț, op. cit., p. 51.

³⁷ Andrei Căpușan, *România – Rusia, 130 de ani de relații diplomatice*, în „Magazin istoric”, Anul XLII, serie nouă, nr. 10 (499), octombrie 2008, p. 16.

Deși brațul Sulina prezenta dezavantajul unei puternice aluvionari³⁸, Comisia Europeană a Dunării a adoptat pînă la urmă proiectul inginerului Ch. Hartley, care prevedea amenajarea acestui braț (1858). Odată cu punerea în aplicare a proiectului a început să crească și importanța portului Sulina. Prin construirea digurilor paralele și prin strîmtarea gurii canalului de la 183 la 152 m, precum și prin prelungirea lor în mare, procesul de împotmolire a fost redus³⁹, dar nu în întregime eliminat, întreținerea navigabilității canalului Sulina se face azi cu ajutorul marilor drăgi pe care le putem vedea în rada portului (pe malul stîng)⁴⁰.

Prima linie de cale ferată în Dobrogea a fost Cernavodă (Bogha Keuî) – Constanța (Küstendjé)⁴¹. Aceasta a fost concesionată la 1 septembrie 1857, societății engleze DBSR⁴². Convenția a devenit executorie datorită firmanului (ordin scris) al sultanului Abdul Medgid (1839–1861). Societatea era reprezentată de sir John Trevor Barkley⁴³. Convenția avea două versiuni, în limbile franceză și turcă. Documentul cuprindea condițiile privitoare la executarea lucrărilor și la

³⁸ La Sulina farul a fost construit în anul 1802 și refăcut în anul 1842. Farul a rămas în secolul XX mult în urma locului de vărsare a fluviului în Marea Neagră. C.E.D. avea un pavilion al ei: o dungă albastră între două roșii, având înscrise pe ea literele: C.E.D. Tot în această zonă se află farul fostei Comisiuni Europene a Dunării, construit în anul 1870. Despre aceasta aflăm din citirea unei inscripții în limba franceză de pe o placă metalică. La Sulina primul far a fost construit în anul 1802. Se află pe malul stîng al canalului. Ambele pot fi considerate „istorice”.

³⁹ Vezi pe larg, Ioan Gh. Petrescu, *Delta Dunării, geneză și evoluție*, București, Editura Științifică, 1957.

⁴⁰ Eugen Panighianț, op. cit., p. 69. http://www.cpnt.ro/download/Ghid_DELTA_DUNARII_E.Panighiant_1982.doc

⁴¹ Constanța era un mic târg de pescari săraci, cu un bazin portuar care putea adăposti mici ambarcațiuni locale și o zonă înconjurătoare slab productivă. Dacă portul ar fi fost mărit și s-ar fi construit o linie ferată care să taie Dobrogea pînă la Cernavodă, scurtând astfel mult distanțele și evitându-se efectele înghețului pentru navigația pe Dunăre și la bara Sulina, zona ar fi putut deveni atractivă din punct de vedere economic.

⁴² „Danube and Black Sea Railway Küstendjé Harbour Company Limited” („Societatea anonimă a căii ferate Dunăre – Marea Neagră și a portului Constanța”). În anul 1864 s-a înființat Compania DBSR, în fapt o poștă locală particulară, denumită Local-Post, ea stabilind legătura între cele două localități și, în continuare, legătura cu serviciul poștal al companiei maritime austriace Lloyd. Corespondența venea cu vaporul de la Constantinopol la Constanța, de aici era dusă pe calea ferată pînă la Cernavodă și apoi cu vaporul societății fluviale DDJG, la destinație, în țările Europei. În 1867 această Local-Post – care a funcționat aproximativ patru ani – a emis o marcă poștală care a fost obliterată în mod obișnuit cu cerneală, cu pană, și uneori cu stempelul „Kustendje” al Agenției Lloyd. Pentru iconografia istorică feroviară aceasta marcă prezintă un interes deosebit fiind singura reprezentare din secolul trecut a vechii linii feroviare dobrogene. http://www.cfr.ro/jf/romana/2000_6/firman.htm

⁴³ Sir John Trevor Barkley, ca reprezentant al grupului londonez format din Thomas Wilson, Cunard, Price, Paquet, Lewis și Newall, a încheiat cu guvernul turc o convenție pentru concesionarea construirii și exploatării liniei ferate de la Constanța la Cernavodă, a porturilor din localitățile terminus și a administrării comerțului de import-export. Aceeași companie avea să construiască în timpul domniei lui Al. I Cuza primele 18 poduri metalice din România.

folosirea liniei ferate Küstendje – Boghas – Keni. Durata concesiunii era de 99 de ani de la data intrării în funcțiune a liniei ferate.

Linia Constanța – Cernavodă (65,3 km) constituia cea de a treia linie de cale ferată din fostul Imperiu Otoman și prima din partea sa europeană⁴⁴. Inaugurarea liniei ferate Constanța – Cernavodă a avut loc la 4 octombrie 1860, după ce-au sosit din Anglia primele două locomotive cu 3 osii cuplate (tip C), denumite „*Ovidius*” și „*Tomis*”. Linia pleca din portul Constanța, trecea pe la marginea orașului, printr-o linie în zig-zag, ajungând la gara ce se construise la marginea de apus a orașului Constanța. Apoi, linia pornea spre vest, străbătând satele: Murfatlar și Medgidia, trecând în vecinătatea malului sudic al văii Karasu, ajungând în portul Cernavodă de la Dunăre, după un traseu de 64,675 km⁴⁵.

Economistul și statisticianul român Dionisie Pop Marțian (1829–1865) avea să scrie într-un articol că sosirea primului tren la porturile Cernavodă și Constanța a fost salutată prin 21 de salve de tun de două goelete turcești, frumos poavazate. Traseul liniei a fost parcurs de primul tren inaugural în 3 ore și 45 de minute, realizându-se o viteză medie comercială de 16,9 km/h (viteză tehnică era de 19 km/h)⁴⁶. Pe aceasta linie a călătorit de două ori, în 1860 și 1864, domnitorul Al. I. Cuza mergând la Constantinopol.

La 10 decembrie 1882, linia Constanța – Cernavodă a fost cumpărată de la societatea DBSR, de statul român, împreună cu materialul rulant, care se compunea din 9 locomotive, 23 vagoane de călători, 298 vagoane de marfă, 13 vagoane de serviciu și 2 pluguri de zăpadă. O data cu acest inventar, în administrația liniei au rămas și mulți dintre salariații fostei companii, printre care și șeful stației Cernavodă, al cărui nume îl aflăm menționat pe un plic francat cu marca de 20 paras adresat „*à Monsieur Charles Gasquet/Chef de gare/Tchernavoda*”⁴⁷.

⁴⁴ Prima linie de cale ferată din Imperiul otoman a fost linia egipteană Cairo – Alexandria (211 km, deschisă la 1 ianuarie 1857). A urmat prima linie de cale ferată din partea asiatică a Imperiului otoman a fost Smyrna Izmir) – Aydin (130 km), care făcea parte din rețeaua „*Ottoman Railway*”. A fost inaugurată la 1 iulie 1860 și constituie cea mai veche linie de cale ferată din Turcia.

⁴⁵ Linia a rămas în uz până în anul 1937, când a fost desființată. Fapt de subliniat era diferența de nivel ce se câștiga între platforma portului și gara orașului Constanța. Linia pornea de la aproximativ 250 m depărtare de clădirea de călători înspre Medeea. Acolo fusese o veche stație situată la 3,9 km spre vest de gara Constanța. Linia „*zig-zagului*” iese din calea principală și cobora în pantă pe lângă creasta de sud a malului mării, mergând paralel cu acesta. Ea ocolea Palatul de Justiție și pe cel al Prefecturii. După aceea, linia rebrusa, coborând în panta continuă de circa 30%, mergând pe lângă vechile magazine din piatră ale Căilor Ferate și prin spatele platformei portului. După alți 750 m linia făcea un al doilea rebrusment, ajungând în cele din urmă pe platforma portuară. De aici se ramifica în mai multe linii de garare, unde se depuneau garniturile trenurilor ce veneau în port. Din ultimul rebrusment se prelungea pe lângă mal o linie ferată de circa 1.500 m, care ajungea până în dreptul bazinului petrolier de astăzi și ducea spre zona unde se afla plaja de la Mamaia.

⁴⁶ Ilie Popescu, *Căi ferate. Transporturi clasice și moderne*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 85–86.

⁴⁷ Două mărturii despre începutul istoriei feroviare în spațiul românesc. Un firman imperial și o carte poștală. În cursul anilor linia ferată care străbate Dobrogea a fost refăcută pe un alt traseu,

Prin războiul din Crimeea începe reformarea Imperiului Otoman și Dobrogea făcea parte din Imperiul Otoman. Atunci, Tulcea a crescut prin importanță datorită construcției de corăbii, având păduri de stejar în apropiere, având societăți grecești, care au izbutit să folosească stejarul pentru construcția de corăbii. Tulcea a devenit principalul centru al întregii Dobroge. Guvernatorii turci din vremea respectivă sunt extrem de apropiați de problemele locale. Clădirea care astăzi adăpostește secția de artă a Muzeului Deltei Dunării a fost construită de un pașă, pe nume Ismail, în anul 1870. I se spunea pe vremuri „*Palatul pașalelor*”⁴⁸. Documentele consemnează că din Moldova, din Țara Bugeacului, deci la nord de gurile Dunării, unde asuprirea țaristă era extrem de dură, dar și din Moldova și Țara Românească, vin o mulțime de transfugi. Se așează în Dobrogea pentru că aici exista o mai mare libertate de acțiune⁴⁹.

În anul 1865 a re izbucnit criza orientală, iar în 1877 izbucnește un nou război ruso-turc. Tănărul stat național român apărut prin unirea din 1859 a principatelor Muntenia și Moldova, participă cu trupe alături de armata imperială rusă, după ce la 10 mai 1877 își declarase independența față de Poarta otomană.

Anterior, la 4 aprilie 1877, fusese semnată, la București o convenție româno-rusă care prevedea trecerea prin teritoriul românesc spre teatrul de operațiuni militare de la sud de Dunăre a trupelor rusești, ca armată prietenă, cheltuielile ocazionale revenind Rusiei. Prin convenție, Rusia se obliga să respecte drepturile politice ale statului român, „*astfel cum rezulta din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și apăra integritatea actuală a României*”. Și războiul ruso-turc din 1877–1878, și „*proclamarea Independenței României*”, la 9 mai 1877⁵⁰, de către politicianul Mihai Kogălniceanu sunt detalii ce urmează în siajul Războiului Crimeii.

dublă și înzestrată cu instalații moderne, au apărut stații și halte între cele două localități, linii de ramificație înspre sud și nord care au realizat, prin podul Anghel Saligny, legătura cu restul teritoriului României. http://www.cfr.ro/jf/romana/2000_6/firman.htm

⁴⁸ La Tulcea s-a ridicat Geamia Azzizie, monument de artă orientală, construcție din anul 1924, refăcută după modelul lăcașului construit de Ismail Pașa, înainte de anul 1877. Turnul geamiei se vede de departe și în peisajul contemporan al Tulcei și dă o notă aparte. Eugen Panighianț, *op. cit.*, p. 54. http://www.cpnt.ro/download/Ghid_DELTA_DUNARII_E.Panighiant_1982.doc

⁴⁹ Dobrogea este o provincie de margine a Imperiului otoman, o zonă de trecere, de tranziție, de preluare a tuturor indivizilor, grupurilor etnice, ideilor, spiritualității din toate părțile. Tulcea devine centrul cel mai important al Dobrogei. Tulcea devine un oraș și este capitala Dobrogei. Un oraș înseamnă canalizare, rețea stradală. Un oraș înseamnă edificii publice. Rezim Pașa și apoi Ismail bei izbutesc să realizeze canalizarea, este asanată laguna, transformată în piață, actuala piață centrală a orașului. De-a lungul acestei lagune se construiesc edificii publice. În anul 1877, printr-un ordin al sultanului dat lui Said-pașa, guvernator al sangeacului Tulcea, orașul avea să fie evacuat și distrus. La intervenția mitropolitului Nichifor către sultan, ordinul a fost contramandat.

⁵⁰ Ordinului „*Steaua României*” este primul act normativ al noului stat suveran România, votat la 9 mai 1877, numit Legea de instituire a ordinului național. În ceea ce privește numele ordinului, au fost avute în vedere mai multe variante, Kogălniceanu insistând pentru cel de „*Steaua Dunării*”

Independența României, precum și revenirea Dobrogei la România au fost recunoscute, după armistițiul de la Kazanlâk din ianuarie 1878, în Tratatul preliminar de pace ruso-turc de la San Stefano, din 19 februarie/3 martie 1878. În plus, prin articolul 8 se prevedea că trupele de ocupație ruse din Bulgaria își mențineau vreme de doi ani comunicațiile prin România și porturile de la Marea Neagră, ceea ce ar fi însemnat trecerea liberă a trupelor ruse prin România, echivalentă cu o ocupație militară. În urma insistenței marilor puteri, s-a ținut Congresul de Pace de la Berlin (iunie – iulie 1878), în cadrul căruia s-a recunoscut și menținut statutul pe care și-l proclamase România cu un an înainte. S-a restabilit, de asemenea, dreptul asupra Dobrogei și a Deltei Dunării, care au fost realipite la România. Concomitent, cele trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Ismail) erau din nou încorporate Rusiei țariste. Pe de altă parte, durata ocupației militare a Rumeliei orientale și a Bulgariei fiind redusă la 9 luni, guvernul țarist se angaja să-și evacueze ulterior efectivele militare în decurs de trei luni⁵¹.

În același timp, Rusia a încălcat Convenția din 4 aprilie 1877 și a forțat România să-i cedeze județele situate la nord față de gurile Dunării: Cahul, Bolgrad și Ismail. Bucureștiul avea să fie înștiințat, la 14/26 ianuarie 1878, că Sankt Petersburg era hotărât ca România să nu participe la negocierile de pace, că Rusia va reîncorpora cele trei județe din sudul Basarabiei. În întâlnirea reprezentantului român cu cancelarul Gorceacov, din 20 martie/1 aprilie, la amenințarea rusească de ocuparea României și că armata va fi dezarmată dacă nu se acceptă tranzitul țării de către armata rusă din și înspre Bulgaria, generalul Iancu Ghika a transmis mesajul domnitorului Carol, transmis telegrafic de ministrul de Externe, Mihail Kogălniceanu: *„O armată care a luptat la Plevna sub privirile împăratului Alșexandru al II-lea poate fi zdrobită, însă nu se va lăsa niciodată a fi dezarmată”*⁵².

La Congresul de Pace de la Berlin, desfășurat în perioada 1/13 iunie – 1/13 iulie 1878, s-a stabilit în Tratatul de la Berlin cedarea de către României pentru Rusia a porțiunii *„teritoriului Basarabiei [...], care la apus se mărginește cu talvegul Prutului, iar la miazăzi cu talvegul Chiliei și cu gura Stari Stambulului”*. În schimbul celor trei județe din sudul Basarabiei pierdute, Marile Puteri îi *„ofereau”* României Dobrogea cu delta Dunării (articolele 45 – 46 ale tratatului). În cursul lunilor septembrie – octombrie 1878, Rusia a recunoscut România ca stat

(preluând, numele unei publicații unioniste pe care o editase), dar în final, Adunarea Deputaților din 10 mai 1877, optând pentru denumirea de *„Steaua României”*. Ordinul *„Steaua României”* este identic cu *„Ordinului Unirii”*, cu diferența că pe avers în centrul crucii este dispusă acvila și circular pe email albastru deviza: *„IN FIDE SALUS”* (*„ÎN CREDINȚĂ ESTE SALVAREA”*), iar pe revers cifrele domnitorului Carol I, „CI”.

⁵¹ „Monitorul Oficial” nr. 151 din 11/23 iulie 1878, p. 4056–4062.

⁵² Andrei Căpușan, *op. cit.*, p. 16.

independent și suveran, fiind stabilite relații diplomatice la nivel delegații conduse de trimiși extraordinari și miniștri plenipotențari⁵³.

Prin Î.D. nr. 1840 din 29 iulie/11 august 1878, armata română a fost demobilizată⁵⁴. La 14 noiembrie 1878, domnitorul României, Carol I, trecea Dunărea de la Brăila la Ghecet, în fața Dobrogei, care se unea cu celelalte teritorii românești după circa 460 de ani de stăpânire străină⁵⁵.

Primul act normativ al noului stat suveran România votat de Adunarea Deputaților, la 9 mai 1877, a fost Legea de instituire a ordinului național „*Steaua României*”⁵⁶, sancționată prin Înaltul Decret nr. 1108, din 10 mai 1877, care prevedea înființarea primului ordin național, numit Ordinului „*Steaua României*”, compus din cinci grade: Cavaler (500), Ofițer (300), Comandor (120), Mare Ofițer (60) și Mare Cruce (20), și care stipula la articolul 1: „*Ordinul „Steaua României” este înființat pentru a recompensa serviciile militare în timp de resbeliu*”⁵⁷.

⁵³ Generalul Iancu Ghika, ultimul agent diplomatic al României la Istanbul și primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar în Rusia, la 30 septembrie/13 octombrie 1878, era numit prin decret domnesc nr. 2217 era trimis la Sankt Petresburg. În întâlnirea de prezentare a scrisorilor de acreditare țarului Alexandru al II-lea, la 29 noiembrie/11 decembrie 1878, generalul Ioan Ghika a înregistrat cuvintele flatante și de mulțumire la adresa principelui Carol și a României; Ibidem, p. 16–17.

⁵⁴ *Istoria Statului Major General român. Documente, 1859–1947*, București, Editura Militară, 1994, p. 16.

⁵⁵ Victor Bauman, de la Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, Pro Memoria, interviu radiofonic realizat de Ștefan Baci. <http://www.rrr.ro/art.shtml?lang=2&sec=40&art=14405>.

⁵⁶ Ordinul „*Steaua României*” se prezenta de la început sub trei forme: una pentru civili, una pentru militari „*de pace*” și alta pentru militari „*de război*” (cu însemnele de război, ordinul se putea conferi doar în gradul de Cavaler, Ofițer și Comandor). Numărul maxim de membri pentru toate cele cinci grade fusese fixat la 1000, dar în timpul Războiului de Independență fiind decorați aproape 1000 de militari, s-a hotărât ulterior, ca decorațiile oferite cu spade să nu intre în cifra legală a ordinului, putând fi conferite într-un număr nelimitat. Însemnele ordinului conferite militarilor în timp de pace, au sub coroana regală două spade încrucișate cu vîrfurile în sus, iar pe timp de război, două spade încrucișate cu vîrfurile în sus între brațele crucii. Apud. Ștefan Samoilă, *Primele ordine și medalii militare românești. Evoluția Ordinului „Steaua României”*. <http://digitalin.ro/numisbrasovia/index.php/numisbrasovia/studii/ordine-si-medalii/75-primele-ordine-si-medalii-militare-romanesti?tmpl=component&print=1&page=>

⁵⁷ Floricel Marinescu, *Decorații pentru vitejii din 1877–1878*, în „*Revista de Istorie Militară*”, nr. 2 (12), 1987, p. 53.